

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

КОЛІСНІЧЕНКО АНГЕЛІНА ІВАНІВНА

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051:811](492)(043.3)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ІНОЗЕМНИХ МОВ В УНІВЕРСИТЕТАХ НІДЕРЛАНДІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Умань – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Коляда Наталія Миколаївна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
професор кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Шандрук Світлана Іванівна,
Центральноукраїнський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка,
завідувач кафедри лінгводидактики та
іноземних мов;

кандидат педагогічних наук, доцент
Лавриш Юліана Едуардівна,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
завідувач кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2.

Захист відбудеться «4» вересня 2020 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 74.053.01 в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини за адресою: 20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 2).

Автореферат розіслано «4» серпня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. В. Совгіра

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На потребі реформування освіти України, необхідності проведення заходів для здійснення основних трансформацій відповідно до європейських освітніх вимог наголошено у низці державних документів: концепції «Нова українська школа» (2016), Новій концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Концептуальних засадах державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти (2019), Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (2011, зі змінами, 2013, 2018), Законі України «Про загальну середню освіту» (2019), Законі України «Про вищу освіту» (2014, зі змінами 2019) та ін. У цих документах визначено головні орієнтири щодо створення базової підготовки майбутніх учителів іноземних мов нової генерації, забезпечення умов для залучення до педагогічної діяльності фахівців інших напрямів галузі освіти та для становлення і розвитку сучасних альтернативних моделей безперервного професійного та особистісного розвитку педагогічних працівників.

Бажання України інтегруватись у європейський освітній простір пояснює значний інтерес до освіти інших країн, які досягли успіху в її реформуванні. На особливу увагу заслуговують Нідерланди, які вважаються одним із засновників Європейського Союзу та мають високі освітні стандарти. Крім того, відповідно до рейтингів з викладання іноземних мов English Proficiency Index (EF EPI), що здійснюються щорічно міжнародною організацією «English First», уже 9 років поспіль (2011 – 2019) ця країна займає місце у трійці лідерів. Україна, за даними 2019 року, має середній рівень, займаючи 49 позицію зі 100 країн.

За результатами рейтингів Міжнародного дослідження якості читання і розуміння тексту (PIRLS – Progress in International Reading Literacy Studying) Нідерланди мають позитивний досвід як зростання освіченості населення, так і рівня володіння іноземними мовами, адже, за даними Міжнародної асоціації з оцінювання навчальних досягнень (IEA – International Association for the Evaluation of Educational Achievement), понад 90 % нідерландців володіють мовою міжнародного спілкування. Такий значний відсоток населення, яке розмовляє англійською мовою, маючи офіційну мову – нідерландську, дає підстави вважати, що рівень викладання іноземних мов у цій країні заслуговує на увагу та потребує системного і ґрунтовного вивчення.

У контексті означеного актуалізується необхідність вивчення та впровадження в українську освіту зарубіжного досвіду підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Нідерландах з метою наближення національної освіти до європейських і світових тенденцій, а це передбачає здійснення порівняльних досліджень у галузі освіти.

Значний внесок у вивчення досвіду підготовки вчителів іноземних мов у провідних країнах світу здійснили українські учені-дослідники: С. Коцур (в Австрії), Н. Сулим (в Англії і Шотландії), Є. Процько (у Бельгії), А. Роляк (у Данії), Л. Романюк (в Ізраїлі), Г. Ахмед (в Іраку), А. Лагутіна (в Іспанії), К. Кравченко (у Німеччині), І. Захарова (у Польщі), І. Білецька, Я. Бондарук, М. Кокор, О. Волкова (у США), С. Прохорова, С. Гринюк (у Фінляндії), О. Голотюк (у Франції),

О. Антоненко (у Чеській Республіці), І. Сілютіна (у Швеції), В. Синельник (в Японії) та ін.

Особливу цінність для наукової розробки проблеми мають компаративні розвідки вітчизняних учених (О. Заболотна, Л. Заяць, С. Каричковська, Ю. Лавриш, О. Локшина, І. Самойлюкевич, А. Сбруєва, С. Шандрук та ін.), предметом уваги яких став міжнародний досвід реформування сучасної освіти, проблеми європейської інтеграції в освітній сфері, гуманізації освіти тощо.

Привертають увагу праці українських учених-компаративістів, у яких побіжно висвітлюються ті чи інші аспекти підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Так, у наукових розвідках О. Безлюдного, В. Безлюдної, Ю. Запорожцевої, В. Махінова, О. Місечко, С. Ніколаєвої та ін. запропоновано концепції та різноманітні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, шляхи формування необхідних для успішної роботи компетентностей, підготовки до інтерактивного навчання школярів тощо.

Заслужують на увагу праці українських науковців, у яких досліджено окремі аспекти організації та функціонування системи освіти у Нідерландах. Так, К. Бойченко висвітлила питання організації системи шкільної освіти в Нідерландах, Л. Заяць дослідила інтеграцію освітнього та науково-дослідницького компонентів діяльності університетів у Нідерландах та здійснила порівняльний аналіз університетської освіти в Україні та Нідерландах у контексті Болонських угод.

Вагомий внесок у розвиток галузі, пов'язаної з освітньою компаративістикою, зробили нідерландські науковці: А. ван Есен (A. J. van Essen), М. Луненберг (M. Lunenberg), К. Шрійнер (Ch. Schrijner), М. Сноек (M. Snoek), Дж. М. Уїлемс, (G. M. Willems) та ін., у працях яких висвітлено позитивний досвід реформування освіти у Нідерландах.

Однак аналіз наукових досліджень, які в тому чи іншому аспекті розглядають університетську освіту у Нідерландах чи її адміністрування, демонструє, що прогресивний досвід цієї країни щодо професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов є недостатньо вивченим українською педагогічною наукою. Здійснений історіографічний аналіз свідчить, що проблему комплексно і системно не досліджено. Вивчення професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Нідерландах є тим джерелом, аналіз та осмислення якого сприятиме розв'язанню низки проблем якісної підготовки фахівців у галузі іншомовної лінгвістики в нашій країні, особливо в час активного реформування освіти в Україні відповідно до викликів сьогодення.

Актуальність дослідження зумовлена прагненням адаптувати вітчизняну освіту до європейських стандартів, а глибоке вивчення й аналіз професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов сприятимуть подоланню *недоліків і суперечностей*, що наявні в системі освіти України, зокрема між:

- підвищенням вимог до професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов та браком державної підтримки для реалізації реформ в Україні;
- прагненням наблизити вітчизняну систему професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов до світових і європейських вимог та відсутністю необхідних умов для підвищення якості підготовки фахівців у цій сфері;
- необхідністю комплексного порівняльного аналізу досвіду реформування

сучасної нідерландської вищої педагогічної освіти та недостатньою інтенсивністю запровадження освітніх реформ у вітчизняну вищу освіту для підвищення конкурентоспроможності вчителів іноземних мов в освітньому просторі України й інших європейських країн.

Отже, актуальність означеної проблеми, її соціально-педагогічне значення, необхідність подолання зазначених суперечностей, а також об'єктивна потреба в освоєнні позитивного досвіду високорозвинених країн з метою перспективного розвитку вітчизняної освіти зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження є складовою наукової теми кафедри англійської мови та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Конструювання змісту навчання іноземних мов на мовному факультеті» (державний реєстраційний номер № 111 U 007527). Тему дослідження затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 9 від 22 березня 2016 року) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координаційних досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 4 від 24 квітня 2016 року).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати проблему дослідження та визначити організаційно-педагогічні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів, розробити рекомендації щодо врахування прогресивних ідей нідерландського досвіду у системі вищої педагогічної освіти України.

Відповідно до теми та мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз стану дослідженості наукової проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії.
2. Дослідити трансформації системи підготовки майбутніх учителів іноземних мов у загальному контексті розвитку педагогічної освіти в Нідерландах.
3. Виокремити організаційні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів.
4. Охарактеризувати педагогічні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів.
5. Здійснити порівняльний аналіз професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у системі освіти в Україні та Нідерландах і запропонувати рекомендації для вітчизняної вищої педагогічної освіти щодо врахування позитивного нідерландського досвіду.

Об'єкт дослідження – система педагогічної освіти майбутніх учителів іноземних мов.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів.

Методи дослідження. Для розв'язання завдань дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів: *теоретичні методи* – теоретичний та історико-логічний аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та систематизацію – під час аналізу теоретичних питань, спрямованих на визначення тенденцій становлення

вищої педагогічної освіти та організаційно-педагогічних засад підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Нідерландах; порівняльно-історичний та хронологічний методи – для характеристики суспільно-політичних, соціально-економічних і культурно-освітніх процесів та історико-ретроспективного аналізу підходів для визначення етапів професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов; системно-структурний метод – для виявлення і формулювання узагальненого обґрунтування практичних рекомендацій; системно-функціональний метод – для виокремлення напрямів підготовки вчителів іноземних мов; *емпіричні методи* – вивчення та узагальнення педагогічного досвіду, аналіз навчально-методичної документації, що дали змогу виявити схожі та відмінні риси професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти Нідерландів та України; метод порівняльного (компаративного) аналізу – для зіставлення даних, аналізу й синтезу одержаних результатів з метою формулювання висновків про стан підготовки майбутніх учителів іноземних мов в Україні та Нідерландах, а також обґрунтування можливостей упровадження конструктивного нідерландського досвіду професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в Україні.

Хронологічні межі дослідження охоплюють кінець ХХ – початок ХХІ століття. *Нижня межа* – 90-ті роки ХХ століття – 1999 рік – детермінована часом підписання нідерландським міністерством Болонської декларації, що стало причиною реформування вищої освіти у країні. *Верхня межа* визначається сучасними досягненнями у професійній підготовці майбутніх педагогів у рамках стратегічного плану розвитку вищої освіти у Нідерландах («Quality in diversity. Strategic Agenda for Higher Education, Research and Science»), запровадженого для виконання із 2011 року, яким визначено подальші шляхи розвитку вищої освіти у країні до 2025 року.

Територіальні межі дослідження збігаються із географічними межами сучасної держави Нідерланди, на території якої функціонують 70 закладів вищої освіти, з яких 10 входять до рейтингу 200 найкращих закладів вищої педагогічної освіти світу за версією «Таймз: Додаток про вищу освіту» («The Times Higher Education Supplement», 2019).

Джерельну базу дослідження становлять:

– законодавчі документи у галузі освіти про процеси глобалізації, децентралізації, євроінтеграції у країнах Західної Європи, представлені у робочих матеріалах і документах ЮНЕСКО, Ради Європи, Європейської комісії;

– нормативні документи Нідерландів: «Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek» (WHW) («Закон про вищу освіту та наукові дослідження», 1992), «Wet educatie en beroepsonderwijs», («Закон про професійну освіту», 1995), «Regeling financiën hoger onderwijs» («Постанова про фінансування вищої освіти», 2008), «Quality in diversity. Strategic Agenda for Higher Education, Research and Science» («Якість у різноманітності. Стратегічний план розвитку вищої освіти та наукових досліджень», 2011), «The value of knowledge. Strategic Agenda for Higher Education and Research 2015 – 2025» («Цінність знань. Стратегічний план розвитку для вищої освіти та науки 2015-2025», 2015);

– монографічні дослідження з проблем вищої зарубіжної освіти: нідерландські (Х. Васештайн, Б. ван дер Мюлен, Л. Лейшит, Х. К. Тейженс,

А. Лютен-Люб, Дж. К. Вітте та ін.); українські (Н. Авшенюк, В. Кремінь, А. Максименко, О. Мещанінов, Г. Поберезька, Л. Пуховська, А. Ржевська, С. Сисоєва, Л. Шаповалова та ін.);

- філософські, психологічні вітчизняні та зарубіжні збірники наукових праць;
- міжнародні друковані та електронні періодичні видання: «European Journal of Education» («Європейський журнал освіти»), «European Journal of Teacher Education» («Європейський журнал педагогічної освіти»), «Journal of Vocational Education & Training» («Журнал професійної освіти та підготовки»), «International Journal of Educational Research» («Міжнародний журнал освітніх досліджень») та ін.;

- основні документи Болонського процесу: Сорбонська декларація (1998), Болонська декларація (1999), спільні Комюніке міністрів європейських країн, відповідальних за вищу освіту (Прага, 2001; Берлін, 2003; Берген, 2005; Лондон, 2007; Левен/Лувен-ла-Нев, 2009; Бухарест, 2012);

- законодавчі та нормативні документи України: Закон України «Про вищу освіту» (2014), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2012), Національна рамка кваліфікацій (2011, зі змінами, 2019, 2020), Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років (проект, 2014), Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (проект, 2014), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018), Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти (проект, 2019);

- вітчизняні та зарубіжні статистичні та реферативні збірники, довідники, словники;

- матеріали українських та зарубіжних бібліотечних ресурсів: Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського (Україна), бібліотеки Вільного університету м. Амстердам (Нідерланди);

- електронні ресурси: портал Міністерства освіти, культури та науки Нідерландів;

- освітні портали університетів Нідерландів та України тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *уперше* виокремлено організаційно-педагогічні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Нідерландах: *організаційні засади* – відповідність підготовки майбутніх учителів іноземних мов міжнародним вимогам, орієнтування на популяризацію професії вчителя іноземних мов, на професійні профілі вчителів іноземних мов, надання альтернативи в отриманні освіти вчителями іноземних мов завдяки її гнучкості та мобільності, підтримка безперервної освіти, відповідність отриманої кваліфікації етапу освіти для здійснення професійної діяльності, орієнтування на освітнє партнерство; *педагогічні засади* – ґрунтування на стандартах підготовки майбутніх учителів іноземних мов, на компетентнісному підході, орієнтування на інновації та диджиталізацію, багатомовність, інтернаціоналізацію;

- *уточнено* періодизацію етапів становлення педагогічної освіти у Нідерландах; відповідність професійної підготовки фахівців з викладання іноземних мов у Нідерландах вимогам загальноєвропейського простору вищої освіти з урахуванням останніх змін у галузі їхньої педагогічної освіти;

– подальшого розвитку набули основні положення порівняльної педагогіки та порівняльного аналізу досвіду професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в Україні та Нідерландах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в оновленні змісту навчальних дисциплін педагогічного напрямку («Порівняльна педагогіка», «Історія педагогіки», «Зарубіжні системи вищої освіти», «Методика навчання англійської мови», «Навчальна педагогічна практика», «Виробнича педагогічна практика»), навчальних дисциплін із викладання іноземних мов («Практикум усного та писемного мовлення», «Іноземна мова за професійним спрямуванням»), написання кваліфікаційних робіт як однієї з форм підсумкового контролю майбутніх учителів іноземних мов, вибіркового дисциплін із проблем розвитку середньої освіти, зарубіжної педагогіки; у можливості використання основних положень роботи при укладанні навчально-методичної літератури для сучасної школи, подальших порівняльно-педагогічних досліджень; в обґрунтуванні необхідності запровадження програми «Шкільний учитель нового покоління» у педагогічних закладах вищої освіти; розроблено рекомендації щодо врахування прогресивних ідей позитивного нідерландського досвіду у вітчизняній вищій педагогічній освіті, зокрема, у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов на основі порівняльно-педагогічного аналізу; визначено низку заходів, що сприяють впровадженню розроблених автором рекомендацій.

Теоретичні положення й висновки дослідження можуть бути використані в ході розв'язання наукових і практичних завдань у сучасних умовах реформування педагогічної освіти України, а також для удосконалення освітніх програм із підготовки майбутніх учителів іноземних мов та післядипломної педагогічної освіти; вони збагачують вітчизняну теорію і практику, що може стати основою для подальших досліджень в означеному напрямі, а також дадуть змогу використати досвід Нідерландів у практичній діяльності закладів педагогічної освіти України.

Особистий внесок автора: у публікаціях «Вплив самооцінки роботи викладача на якість викладання фахових дисциплін у процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов» (у співавторстві з Н. Колядою, 2017) обґрунтовано ефективність самооцінки професійної діяльності викладачів іноземних мов (0,2 друк. арк.); «Особливості регулювання гендерної рівності у вищій освіті Нідерландів» (у співавторстві з Н. Колядою, 2018) здійснено аналіз регулювання гендерної рівності серед майбутніх учителів та викладацького складу нідерландських університетів (0,2 друк. арк.); «Зв'язок іншомовної та цифрової компетентностей у підготовці фахівців для освітньої галузі» (у співавторстві з М. Колісніченко, 2019) визначено міжпредметні професійні компетентності вчителів іноземних мов (0,3 друк. арк.); «Вивчення англійської мови онлайн: дистанційне та змішане навчання» (у співавторстві з В. Кобилянською, 2019) проаналізовано готовність вчителів іноземних мов до здійснення навчання в умовах дистанційної форми роботи (0,2 друк. арк.); «Використання аудіо- та відеоматеріалів з безкоштовних онлайн-ресурсів для вивчення англійської мови» (у співавторстві з В. Кобилянською, 2019) аргументовано необхідність володіння вчителями іноземних мов цифровими вміннями для ефективного здійснення професійної діяльності (0,2 друк. арк.).

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 421/02 від 18.02.2020), Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 983/01-60/07 від 09.04.2020), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01-28/553 від 10.03.2020).

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження висвітлено на конференціях і семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження» за підтримки Програми Erasmus+ ЄС (Київ, 2018), «Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст» (Умань, 2018), «Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства» (Чернігів, 2018), «Професійний розвиток мовного контексту: сприйняття та практики» (Бельці, Молдова, 2019), «Викладання іноземних мов в Україні та за її межами: досвід і виклики» (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Івано-Франківськ, 2019), «Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії» (Кропивницький, 2019); *всеукраїнських* – «Теоретико-методичні засади вивчення англійської мови (партнерство школи й університету)» (Умань, 2018), «Умань – 2018. Наука. Освіта. Молодь» (Умань, 2018), «Сучасна іншомовна освіта України та зарубіжжя: стан, виклики і перспективи» (Глухів, 2018), «Іншомовна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій» (Житомир, 2018); *регіональних* – «Інноваційна діяльність педагога в сучасному освітньому просторі» (Умань, 2017).

Матеріали дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри англійської мови та методики її навчання, кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, а також на звітних конференціях та інших наукових заходах Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (2017–2020).

Публікації. Матеріали дисертації опубліковано у 21 (16 одноосібних) публікації, з яких 6 відображають основні наукові результати дисертації (1 у зарубіжному періодичному науковому виданні), 13 – апробаційного характеру, 2 – додатково висвітлюють наукові результати дослідження.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (205 найменувань, з них 105 – іноземною мовою), 12 додатків (на 37 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 273 сторінок, з них основного тексту – 196 сторінок. Робота містить 11 таблиць, 11 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет наукового пошуку; окреслено комплекс методів дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про впровадження, апробацію результатів дослідження та особистий внесок автора у роботах, опублікованих у співавторстві; представлено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – *«Теоретичні основи дослідження підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Нідерландах»* – з'ясовано ступінь розробленості проблеми; проаналізовано процес становлення підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищій освіті Нідерландів як окремого напрямку професійної освіти; схарактеризовано сучасний стан підготовки майбутніх учителів іноземних мов у нідерландській вищій освіті.

Вибірку джерел для дослідження сформовано на основі трьох аспектів: педагогічного, лінгвістичного та методичного. Проаналізовано наукові дослідження українських науковців із проблем професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у різних країнах світу: Англії і Шотландії (Н. Сулим), Бельгії (Є. Процько), Данії (А. Роляк), Ізраїлі (Л. Романюк), Мексиці (О. Жижко), США (С. Шандрук), Фінляндії (С. Гринюк), Франції (О. Голотюк), Чеській Республіці (О. Антоненко), Японії (В. Синельник) та ін. Науковці зосереджують увагу на дослідженні провідних тенденцій професійно-педагогічної підготовки вчителів іноземних мов; здійснення цілісного наукового аналізу системи вищої освіти у визначених темою наукової праці країнах; окремих аспектах освітніх систем інших країн як Європи, так і світу; дослідженні професійної підготовки вчителів іноземних мов у різних країнах світу; дослідженні нідерландської системи освіти.

Нідерландські вчені аналізували різні аспекти вищої освіти: співпрацю з іншими країнами Євросоюзу (Дж. Літженс (J. Litjens) та ін.); економічні, соціальні розбіжності та переваги; підтримку урядом вищої освіти (Ф. ван Вут (F. Van Vught), А. Гретлер (A. Gretler) та ін.); наукову діяльність (Х. Джансен (H. Jansen), М. Ф. Ватс (M. F. Watts) та ін.), організацію та функціонування педагогічної освіти (М. Сноек (M. Snoek) та ін.). Праці нідерландських науковців розглянуто на рівні дослідження проблем іншомовної підготовки у Нідерландах та функціонування вищої освіти у контексті якісної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Унаслідок здійсненого аналізу вдалося ознайомитись із вагомими здобутками науковців, серед яких – визначення аспектів та факторів функціонування освіти, дослідження впливу історичного розвитку педагогічних ідей, прогнозування модернізації освіти, визначення академічних перспективних планів, визначення впливу взаємозв'язків між різними рівнями освіти тощо. Виявлено, що науковці досліджували лише окремі аспекти підготовки фахівців з іноземних мов у Нідерландах, не розкриваючи особливості здобуття освіти майбутніми вчителями іноземних мов у системі вищої освіти, у зв'язку з чим виникла потреба у дослідженні всіх аспектів та факторів, згідно з якими здійснюється професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у Нідерландах.

Проведено ретроспективне дослідження виникнення та розвитку педагогічної освіти у Нідерландах як підґрунтя для становлення професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Досліджено трансформації системи підготовки майбутніх учителів іноземних мов, які включають: передумови появи нідерландської вищої педагогічної освіти, фактори впливу на її становлення, зміни у системі навчання та оцінювання. У процесі дослідження виявлено, що становлення сучасної педагогічної освіти відбувається внаслідок упровадження обов'язкової базової освіти (перший акт про обов'язкову освіту для дітей, 1900). Визначено фактори впливу на її становлення, серед яких: хронологічний (етапи впровадження

обов'язкової освіти у Нідерландах), релігійний (належність більшості закладів базової освіти (70 %) релігійним громадам), суспільно-політичний (державна підтримка освітньої галузі). Зазначено перелік докорінних змін у системі навчання, серед яких: уведення педагогічних спеціальностей у професійні заклади освіти, поява інститутів педагогічної освіти; узгодження прав та обов'язків між учасниками освітнього процесу (вчителями, викладачами, адміністраціями закладів, урядовими та контролюючими органами влади); надання широкої автономії школам з боку органів управління; налагодження партнерських відносин між закладами освіти, урядом, громадськістю.

Здійснено дослідження історії викладання іноземних мов у Нідерландах, завдяки якому уточнено хронологічні етапи становлення іншомовної підготовки майбутніх учителів. Перший етап характеризується домінуванням вивчення французької над іншими іноземними мовами та індивідуальною формою роботи з приватними вчителями для її опанування (1500 – 1800), другий – суперечками з приводу переваг різних методів викладання іноземних мов та формуванням передумов для здійснення освітніх реформ (1800 – 1900), третій – успішним реформуванням освіти на тлі політичних та соціальних змін у суспільстві (1900 – 2000). Дослідження здійснення мовної політики у нідерландському суспільстві дало можливість схарактеризувати політичні (зв'язки та співпраця з європейськими країнами) та економічні (торгівельні і ділові відносини) чинники, які обумовили вибір іноземних мов для вивчення у Нідерландах. З урахуванням їхнього впливу на розвиток іншомовної освіти у Європі та стимулювання до багатомовності у суспільстві визначено найпоширеніші іноземні мови в сучасній нідерландській освіті, серед яких – англійська, німецька, французька та іспанська.

Досліджено вплив освітніх реформ ХХ століття у вищій педагогічній освіті на зміну підходів та методів викладання іноземних мов та на зміни у системі контролю й оцінювання. Обґрунтовано періодизацію домінування методичних підходів викладання іноземних мов, завдяки якій виявлено три періоди: I характеризується використанням прямого та граматично-перекладацького методу (1880 – 1910), II – аудіо-лінгвістичного (1910 – 1970), III – комунікативного методу (1970 – донині). З'ясовано зміни у складанні випускних іспитів у вищих закладах освіти, які відбулися на початку ХХ століття: введення обов'язкового усного іспиту з іноземної мови, відмова від перевірки теоретичних знань із граматики, виконання письмового перекладу.

Здійснений аналіз сучасного стану підготовки майбутніх учителів іноземних мов у нідерландській вищій освіті дозволив виявити основні тенденції, що виникли внаслідок зовнішнього європейського впливу, серед яких: пріоритетні академічні цінності освіти, де якість підготовки здобувачів освіти є головною метою навчання; напрями розвитку освіти; джерела фінансування різних ланок освіти у Нідерландах. Визначено чітку структуру етапів нідерландської освіти (шість етапів освіти: дошкільна, початкова, середня, середня професійна та вища) в контексті огляду повного циклу освіти та типи закладів для професійної та вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх учителів іноземних мов. Зведену інформацію викладено у переліку університетів для професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, серед яких – університети прикладних наук та дослідницькі

університети. З'ясовано, що майбутні вчителі іноземних мов у переважній більшості отримують освіту в університетах прикладних наук, де здобувають фах методичного спрямування, хоча завдяки магістерським програмам є можливості для отримання педагогічної освіти і в дослідницьких університетах, де навчання зорієнтоване на наукові дослідження та на здобуття додаткового магістерського ступеня. Відсоткові значення розподілу годин змістової частини програм підготовки у різних типах університетів мають відмінності: в Утрехтському університеті прикладних наук 40 % годин академічного контенту відводиться на мовну підготовку, 60% – на педагогічно-методичний курс програми; в Амстердамському дослідницькому університеті 75% кількості годин відведено на здобуття мовної підготовки, 25% – на педагогічну складову освітньої програми. Здійснено огляд ступенів вищої педагогічної освіти (бакалавр, магістр, доктор) для майбутніх учителів іноземних мов.

Досліджено зміст професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов (на прикладі Утрехтського університету прикладних наук), який включає п'ять освітніх компонентів: іноземну мову (літературу, культуру, граматику); методику викладання та навчання іноземної мови; дослідницький проєкт, здійснений у закладі стажування; педагогіку та психологію розвитку дітей, педагогічну практику. Виявлено ряд особливостей організації навчання майбутніх учителів іноземних мов, серед яких: невелика кількість контактних годин навчання (12–16 годин на тиждень), пріоритет надається автономному навчанню; призначення особистого кар'єрного тренера; іспит у кінці першого року навчання на професійну придатність для педагогічної діяльності.

У другому розділі – *«Організація підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів»* – виокремлено та схарактеризовано організаційні та педагогічні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов; проаналізовано зміст програми підготовки та здійснено огляд додаткових можливостей для підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов у контексті реалізації професійної діяльності.

Здійснено дослідження особливостей організації професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти Нідерландів у контексті виокремлення та конкретизації організаційних та педагогічних засад. Укладено перелік організаційних засад підготовки майбутніх учителів іноземних мов, серед яких: відповідність їхньої підготовки міжнародним вимогам (узагальнення міжнародних, європейських та національних кваліфікаційних рамок з метою конкретизації вимог для підготовки вчителів іноземних мов); орієнтування на популяризацію професії вчителя іноземних мов (визначення основних елементів політики, спрямованої на підвищення статусу вчителів іноземних мов); орієнтування на професійні профілі вчителів іноземних мов (визначення відповідальності вчителів та органів управління за якість професійної діяльності шляхом розробки професійних стандартів та професійного реєстру); орієнтування на децентралізацію в педагогічній освіті (збільшення автономії у менеджменті й організації навчального процесу у нідерландських закладах освіти); надання альтернативи в отриманні освіти вчителями іноземних мов завдяки її гнучкості та мобільності (дослідження можливостей для отримання освіти майбутніми вчителями іноземних мов);

підтримка безперервної освіти (визначення шляхів підвищення професійної кваліфікації вчителів іноземних мов); відповідність отриманої кваліфікації етапу освіти для здійснення професійної діяльності (з'ясування типів кваліфікацій та особливостей їх отримання для викладання іноземної мови у відповідних закладах освіти); орієнтування на освітнє партнерство (налагодження професійних зв'язків для взаємовигідної співпраці між учителями іноземних мов та іншими учасниками освітньої діяльності).

У процесі визначення організаційних засад проаналізовано загальноєвропейські вимоги до професії педагога, зокрема, вчителя іноземних мов, що дало можливість дослідити ключові компоненти професії (знання, уміння, компетентності (професійна та особистісна)), визначено етапи створення переліку міжнародних вимог до якості кваліфікацій фахівців (поява загальної кваліфікаційної рамки, створення Європейської кваліфікаційної рамки, укладання переліку вимог до вчителів іноземних мов). З'ясовано, що майбутні вчителі іноземних мов мають широке коло інших освітніх можливостей, серед яких – вибір додаткових спеціальностей, участь у міжнародних програмах обміну, академічну мобільність та гнучкість самого процесу навчання, навчання у малочисельних групах, можливість індивідуальної роботи з викладачами, академічна автономія. Для роботи в школах учителі іноземних мов мають отримати бакалаврський ступінь першого (початкова школа) або другого (середня та професійна школи) рівня кваліфікації; для викладачів університетів необхідна базова кваліфікація викладання (Basiskwalificatie onderwijs, ВКО), яка є обов'язковою або кваліфікація старшого викладача (Senior kwalificatie Onderwijs, SKO) для викладачів-дослідників (доцентів).

Виокремлено педагогічні засади підготовки майбутніх учителів іноземних мов у системі педагогічної освіти Нідерландів, серед яких: ґрунтування на стандартах підготовки вчителів іноземних мов (огляд переліку стандартів підготовки майбутніх учителів іноземних мов (загальні, спеціальні, професійні) та визначення базових секцій професійних стандартів (професійні цінності та якості; професійні знання та вміння; професійні навички)); ґрунтування на компетентнісному підході (визначення ключових компетентностей майбутнього вчителя іноземних мов – міжособистісної, педагогічної, методичної, організаційної, компетентність співпраці з колегами, компетентність співпраці з іншими учасниками освітнього процесу, компетентність безперервного професійного зростання); орієнтування на інновації та діджиталізацію (стимулювання до використання інноваційних та інформаційних технологій у процесі навчання іноземних мов); орієнтування на багатомовність (визначення заходів, за які відповідають органи управління, спрямовані на мовне різноманіття в освіті); орієнтування на інтернаціоналізацію (надання професійної підтримки вчителям іноземних мов, які працюють з широким колом здобувачів освіти, представників інших країн, що передбачає відповідну фахову підготовку).

При виокремленні педагогічних засад з'ясовано, що професійні стандарти визначають чітко окреслені очікування ефективності педагогічної діяльності в іншомовній освітній сфері; надають можливість учителям та викладачам визначити напрями для власного професійного розвитку; визначають національний орієнтир для закладів освіти. Схарактеризовано структурні компоненти міжнародних вимог

до навчання іноземних мов: багатомовність в освіті; якісна підготовка вчителів; професійна підтримка вчителів; співпраця з широким колом освітян, які дали змогу виявити міцні зв'язки між організаційними та педагогічними засадами на рівні засадничих положень: підтримки безперервного навчання вчителів іноземних мов та партнерства між усіма учасниками освітнього процесу.

Визначено, що якість освіти залежить від рівня викладання іноземної мови та взаємопов'язана зі стандартизацією програм підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов. Учителі іноземних мов мають проходити курси підвищення кваліфікації кожні чотири роки, самостійно обираючи спосіб, мету, зміст підвищення професійного рівня та узгоджуючи професійні потреби з експертною групою закладу освіти, у якому здійснюють професійну діяльність. Визначено ряд можливостей для підвищення кваліфікації вчителя іноземних мов: пройти курс на базі закладу освіти, де працює, відвідуючи заняття досвідчених колег та здійснивши ряд заходів, передбачених експертною групою закладу; пройти курс навчання в одному із закладів вищої освіти, обравши потрібні спеціальності; пройти онлайн навчання, використовуючи рекомендовані ресурси; взяти участь у міжнародних проєктах та програмах. З'ясовано, що освіта вчителів іноземних мов у Нідерландах відповідає міжнародним вимогам підготовки педагогічних працівників, здійснюється на основі закладів вищої освіти на належному професійному рівні, формуючи ряд ключових для вчителів іноземних мов компетентностей та стимулюючи до постійного безперервного професійного зростання, надаючи широкий спектр заходів підтримки.

У третьому розділі – *«Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти Нідерландів та України»* – здійснено детальний огляд сучасних тенденцій професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови у системі освіти України, порівняльний аналіз професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Нідерландах й Україні та розроблено рекомендації щодо врахування прогресивних ідей нідерландського досвіду у вітчизняній системі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

У ході дослідження визначено сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, а саме: зміна традиційних поглядів на педагогічну освіту (трансформація професійної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов на рівні додаткових освітніх можливостей); удосконалення педагогічної інтернатури (комплекс спеціальних заходів для сприяння входженню вчителя іноземних мов у професію); зміна умов для підвищення кваліфікації (вибір закладу, тематики та обсягу курсів, термінів їх проходження); упровадження компетентнісного, особистісно зорієнтованого підходу в педагогічній освіті (формування загальних та професійних компетентностей у майбутніх учителів іноземних мов); зміни у викладанні іноземних мов у закладах вищої освіти (встановлення рівня володіння іноземними мовами для вступників ступеня бакалавра – B1 та магістра – B2); запровадження нових альтернативних програм підготовки майбутніх учителів іноземних мов (збільшення обсягу годин на фахові дисципліни та педагогічну практику, надання пріоритету практичному навчанню теоретичних дисциплін); необхідність співпраці між учителями, викладачами

іноземної мови, студентами, адміністраціями закладів освіти (створення регіональних іншомовних хабів).

Досліджуючи сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів іноземних мов в Україні, здійснено огляд кваліфікаційних категорій педагогічних працівників, що дало змогу порівняти чинні в Україні вимоги з міжнародними стандартами. Таке порівняння виявило дисбаланс між суспільним запитом на висококваліфікованих педагогічних працівників, перспективами розвитку суспільства, глобальними технологічними змінами та наявною системою педагогічної освіти. Проаналізовано та виокремлено основні чинники, що призвели до виникнення дисбалансу у підготовці фахівців в Україні, серед яких: низька мотивація до навчання та недостатнє практичне використання новітніх методик (технологій) навчання студентами відповідної спеціальності. Визначено потребу у кардинальних змінах як у підготовці майбутніх учителів іноземних мов, так і в підвищенні кваліфікації вчителів-практиків, а також перелік намірів та рекомендацій МОН України щодо їх здійснення.

Описано позитивний досвід програми підготовки майбутніх учителів іноземних мов «Шкільний учитель нового покоління», апробованої у кількох закладах вищої освіти в Україні. Визначено основні пріоритети програми, особливістю якої є збільшення годин на вивчення курсу методики англійської мови. Головна мета курсу полягає у кардинальній зміні підходів як до методів викладання цього предмета в університеті, так і до реалізації здобутих компетентностей під час навчання, у ході викладання іноземної мови.

Компаративний аналіз професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в Україні та Нідерландах здійснено у кількох напрямках: дослідження нормативних освітніх положень та контроль за їх дотриманням з боку відповідних органів влади обох країн; порівняння педагогічних основ та принципів; зіставлення змісту освіти майбутнього вчителя іноземних мов в Україні та Нідерландах. Визначено взаємозв'язки між різними ланками освіти та всіма учасниками навчального процесу, для яких характерна певного виду циклічність.

Унаслідок аналізу підготовки майбутніх учителів іноземних мов досліджено рівень викладання іноземної мови в українських та нідерландських закладах освіти шляхом порівняння баз даних найпоширеніших міжнародних досліджень: PIRLS, PISA, OECD, TALIS. Позиції України у перелічених базах даних дещо нижчі порівняно з Нідерландами. Встановлено значні переваги нідерландської освіти у фінансуванні галузі (співвідношення 1:12), оплати праці педагогічних працівників (співвідношення 1:30). Україна також поступається за рівнем підготовленості вчителів, однак переважає у гендерному балансі на рівні жіночої статі в освіті.

Проаналізовано перелік навчальних дисциплін в університетах Нідерландів (на прикладі Утрехтського університету прикладних наук) та України (на прикладі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини), унаслідок чого виявлено, що перелік українського закладу вищої освіти налічує більшу кількість предметів базової програми професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови.

Таким чином, порівняльний аналіз професійної підготовки педагогів іншомовної сфери освіти у Нідерландах та Україні дав можливість дослідити та

виявити позитивні (Нідерланди: розмаїття в освіті, академічна свобода за контролю відповідних інспекцій і кураторства Міністерства освіти та культури; висока міжуніверситетська мобільність; популяризація педагогічної освіти; співпраця на рівні закладів освіти та етапів освіти; широкі можливості для підвищення кваліфікації; робота у малих навчальних командах; кураторство особистого наставника під час навчання; можливості міжнародного стажування під час базової освіти; діджиталізація навчального процесу; фінансова градація зарплат відповідно до вчительських ступенів; Україна: стандартизованість освіти; широке коло предметів у рамках підготовки фахівців; малочисельні групи для опанування мовних дисциплін; можливості для паралельного навчання на суміжних напрямках; можливості для професійного зростання; залучення України до міжнародного тестування освіти; запровадження концепції розвитку педагогічної освіти; створення передумов для підвищення рівня володіння іноземних мов у рамках здобуття вищої освіти) та негативні риси у педагогічній освіті зазначених країн (недостатня діджиталізація навчання, широка автономія закладів освіти – у Нідерландах; недостатній рівень оплати роботи педагогічного працівника, надмірне перевантаження додатковою звітною роботою, брак співпраці між закладами освіти, пасивність щодо участі у міжнародних освітніх проєктах – в Україні).

Порівняння зазначених даних закладів освіти в досліджуваних країнах, змісту підготовки вчителів іноземних мов та особливостей оцінювання протягом навчання дало змогу виокремити ряд перешкод, які негативно впливають на інтенсивність розвитку педагогічної освіти в Україні: незадовільний рівень оплати праці викладачів; застарілий зміст, структура, стандарти та методики (технології) навчання; недостатня ресурсна підтримка професійної діяльності педагогічних працівників; невідповідні сучасним вимогам умови науково-педагогічної (педагогічної) діяльності; відірваність від практичних освітянських потреб; неефективність профорієнтаційної роботи; відсутність дієвої координації між закладами педагогічної освіти.

На основі теоретичного та історико-логічного аналізу нідерландської системи освіти, шляхом застосування системно-функціонального методу виокремлено основні напрями та особливості підготовки майбутніх учителів іноземних мов. З урахуванням позитивного нідерландського педагогічного досвіду узагальнено практичні рекомендації для підготовки майбутніх учителів іноземних мов в Україні, на основі яких запропоновано ряд заходів, спрямованих на підвищення якості освіти майбутніх учителів іноземних мов.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення важливого й актуального завдання, яке полягає у визначенні організаційно-педагогічних засад професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів та розробці рекомендацій щодо врахування прогресивних ідей позитивного нідерландського досвіду у системі вищої педагогічної освіти України. Результати проведеного дослідження, реалізовані мета і завдання дали підстави сформулювати такі висновки, що мають теоретичне і практичне значення.

1. Здійснено аналіз стану дослідженості наукової проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії. Встановлено, що предметом досліджень українських науковців були: вища освіта у країнах світу та Україні; напрям професійної підготовки майбутніх учителів у різних країнах світу; системи освіти країн з високими академічними досягненнями. Узагальнено вагомні здобутки вітчизняних науковців, що розкрили особливості організації та функціонування вищої освіти в Україні у питанні підготовки майбутніх учителів іноземних мов. З'ясовано, що нідерландські вчені досить детально дослідили історичні аспекти розвитку педагогічної освіти в країні; значну увагу у працях приділено методичним підходам у навчанні іноземних мов. Вища освіта Нідерландів перебуває у колі наукових інтересів учених обох країн, проте питання підготовки вчителів іноземних мов раніше не висвітлювалося. Внаслідок дослідження ступеню розробленості проблеми з'ясовано вплив реформ на зміни у вищій педагогічній освіті Нідерландів в історичному контексті, визначено методичні підходи (прямий, граматично-перекладацький метод, аудіо-лінгвістичний та комунікативний) до викладання іноземних мов у контексті освітніх реформ ХХ століття, уточнено хронологічні етапи становлення обов'язкової освіти, обґрунтовано пріоритети у виборі іноземних мов для вивчення у закладах освіти, здійснено огляд сучасного стану підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

2. Досліджено трансформації системи підготовки вчителів іноземних мов у контексті розвитку педагогічної освіти у Нідерландах, вплив освітніх реформ на вищу освіту і зміну підходів та методів викладання іноземних мов у контексті освітніх реформ ХХ століття. Визначено, що передумовою створення нідерландської педагогічної освіти стало запровадження обов'язкової базової освіти у країні, унаслідок чого встановлено хронологічний, релігійний та суспільно-політичний фактори впливу на становлення освіти у країні. Досліджено структуру освіти на рівні етапів навчання, починаючи з початкової освіти та завершуючи безперервною освітою; розвиток типів закладів для професійної і вищої освіти для майбутніх учителів іноземних мов.

Здійснено дослідження історії викладання іноземних мов у Нідерландах, унаслідок чого визначено три хронологічні етапи домінування методичних теорій викладання іноземних мов для здобувачів освіти (переважання граматично-перекладацького, аудіо-лінгвістичного та комунікативного методу). Дослідження мовної політики у нідерландському суспільстві дало можливість виявити пріоритети вибору іноземних мов для вивчення відповідно до історичних та суспільно-політичних змін. З'ясовано, що на сучасному етапі англійська мова переважає над іншими іноземними: французькою, німецькою, іспанською, – які теж вивчаються у закладах освіти. Вибір іноземних мов для вивчення у нідерландських закладах освіти та стимулювання багатомовності в європейському суспільному середовищі залежать від впливу політичних та економічних чинників протягом усіх історичних етапів становлення та розвитку педагогічної освіти у контексті іншомовної підготовки здобувачів освіти у Європі.

Розкрито особливості здобуття педагогічної освіти у Нідерландах на сучасному етапі її розвитку, суть яких полягає у визначенні пріоритетних завдань сучасної нідерландської педагогічної освіти, постійному піднятті стандартів якості

освіти та її модернізації згідно з вимогами часу та ринку праці.

3. Виокремлено організаційні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів: відповідність підготовки вчителів іноземних мов міжнародним вимогам; орієнтування на популяризацію професії вчителя іноземних мов; професійні профілі вчителів іноземних мов; децентралізацію в педагогічній освіті; надання альтернативи в отриманні освіти вчителями іноземних мов завдяки її гнучкості та мобільності; підтримка безперервної освіти; відповідність отриманої кваліфікації етапу освіти для здійснення професійної діяльності; орієнтування на освітнє партнерство.

Унаслідок дослідження організаційних засад визначено компоненти підготовки майбутніх учителів іноземних мов: формальна класична освіта з обов'язковим курсом педагогічного та лінгвістичного циклу дисциплін; практика та стажування у країні, мова якої вивчається; додаткові курси суміжних напрямів (зазвичай ще одна іноземна мова за бажанням здобувача освіти); безперервна освіта протягом педагогічної кар'єри. Встановлено типи закладів освіти, які здійснюють підготовку майбутніх учителів іноземних мов; особливості навчання та додаткові освітні можливості на відповідних спеціальностях; базові кваліфікації викладання, необхідні для допуску нідерландських учителів та викладачів до професійної діяльності. Здійснено детальний огляд підготовки вчителів іноземних мов у таких аспектах як відповідність міжнародним вимогам, стан педагогічної освіти у контексті іншомовної підготовки фахівців та особливості підвищення кваліфікації вчителів у контексті безперервного навчання. На основі дослідження можливостей для підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов визначено рівні для підвищення кваліфікації та можливості для кар'єрного зростання і переваги, які з'являються завдяки успішній професіоналізації.

З'ясовано, що органи управління стимулюють до постійного безперервного професійного зростання, надаючи підтримку широкого спектру заходів: у вигляді грантів на розвиток учителів, диверсифікованої системи посад і заробітної плати, реєстру вчителів. Виявлено, що нідерландська система освіти має взаємозв'язки між різними ланками освіти та всіма учасниками освітнього процесу, формуючи таким чином повний завершений академічний цикл.

4. Охарактеризовано педагогічні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів, серед яких: ґрунтування на стандартах підготовки вчителів іноземних мов, на компетентнісному підході, орієнтування на інновації та діджиталізацію, багатомовність, інтернаціоналізацію вчителів.

У результаті пошуку єдиного переліку стандартів підготовки майбутніх учителів іноземних мов здійснено огляд кваліфікаційних рамок, на основі яких створено єдиний реєстр загальноєвропейських вимог до педагогічної професії, унаслідок чого виявлено структурні компоненти кваліфікаційної рамки підготовки фахівців та досліджено історичний шлях унормування стандартів до педагогічної професії.

На основі проведеного дослідження національної освітньої рамки Нідерландів виявлено міцний зв'язок країни з міжнародною освітньою спільнотою, унаслідок первинної участі Нідерландів у формуванні єдиних для Європейського освітнього

простору стандартів. Визначено перелік професійних стандартів для підготовки майбутніх учителів іноземних мов та їхню градацію: професійні цінності та якості, професійні знання та вміння, професійні навички. Визначено основні складові структури, змісту і вимог до системи професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Нідерландах.

Акцентовано увагу на використанні компетентнісного підходу до навчання у процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Зазначено перелік основних компетентностей, необхідних для майбутнього вчителя іноземних мов: професійну та особистісну, які пов'язані з визначенням придатності вчителя до здійснення професійної діяльності. З'ясовано, що пріоритетним напрямом розвитку освіти є впровадження інноваційних технологій, унаслідок чого планується розробка онлайн-курсів для вищої освіти та підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

5. Здійснено порівняльний аналіз професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в Україні та Нідерландах. Схарактеризовано стан професійної підготовки вчителя іноземної мови у системі освіти в Україні та проведено комплексний порівняльний аналіз досвіду реформування сучасної нідерландської та української освіти.

Проаналізовано основні чинники, що призвели до виникнення дисбалансу у підготовці фахівців в Україні. Визначено потребу у швидких та ґрунтовних змінах як у підготовці майбутніх учителів іноземних мов, так і в підвищенні кваліфікації учителів-практиків, а також перелік рекомендацій МОН України щодо їх здійснення. У рамках пошуку шляхів розв'язання окреслених проблем охарактеризовано позитивний досвід програми підготовки майбутніх учителів іноземних мов «Шкільний учитель нового покоління», який успішно пройшов апробацію у 13 закладах вищої освіти в Україні (2013–2019). Особливістю програми є збільшення годин на вивчення методики англійської мови (з 4 % до 25 %) та зміна підходів як до методів викладання цього предмета в університеті, так і до реалізації здобутих під час навчання компетентностей у подальшій професійній діяльності.

Досліджено результати найпоширеніших міжнародних баз даних (PIRLS, PISA, OECD, TALIS) з метою визначення позиції України та Нідерландів в освітній галузі та їхнього впливу на якість підготовки педагогічних працівників. У ході аналізу організаційно-педагогічних засад підготовки майбутніх учителів іноземних мов досліджено стан викладання іноземної мови в українських та нідерландських закладах освіти. Виконане зіставлення показало значний розрив у відсоткових значеннях за рівнем фінансування та заробітних плат учителів (у бік Нідерландів) та кількості студентів (на бік України). Виявлено ряд перешкод, які негативно впливають на розвиток педагогічної освіти в Україні, серед яких: академічне перевантаження українських студентів нефаховими предметами, недостатній контроль на рівні педагогічної практики, низький рівень мотивації й автономності студентів, брак можливостей для академічної гнучкості й мобільності.

З урахуванням позитивного нідерландського досвіду успішних освітніх реформ стало можливим обґрунтування узагальнених практичних рекомендацій для підготовки майбутніх учителів іноземних мов в Україні. Запропоновано ряд заходів, спрямованих на підвищення якості освіти українських учителів іноземних мов. Серед визначеного переліку на особливу увагу заслуговують такі кроки, як: постійна

участь України в міжнародних опитуваннях у галузі освіти щодо вимог та потреб учителів іноземних мов у сучасній українській освіті; організація співпраці між різними етапами освіти та учасниками освітнього процесу; перегляд навчальних планів з метою специфікації кількості навчальних дисциплін у програмі підготовки вчителів іноземних мов; зміна технологій викладання фахових дисциплін; розвиток академічної гнучкості та мобільності; доступність онлайн навчання, яке надає можливості для безперервного змішаного та дистанційного навчання; перегляд вимог до педагогічної практики; створення сприятливих умов для безперервної освіти; збільшення фінансування освітньої галузі та забезпечення належної оплати праці педагогічних працівників; збільшення академічної свободи вчителів у їхній професійній діяльності.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів. Подальше вивчення наукової проблеми може здійснюватися за такими напрямками: академічна гнучкість професійної освіти, професійна підготовка магістрів іншомовних спеціальностей в університетах, порівняльний аналіз системи професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах прикладних наук та дослідницьких університетах, особливості організації педагогічної онлайн-освіти у Нідерландах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Kolisnichenko A. I. Impact of educational reforms on the improving of teachers' training quality in the Netherlands. *Studies in Comparative Education*. Uman, 2018. Vol. 1. P. 20–27.
 2. Колісніченко А. І. Розвиток педагогічної освіти у Нідерландах як фактор впливу на рівень досягнень здобувачів освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. Умань, 2019. Вип. 2. С. 67–74.
 3. Колісніченко А. І. Викладання іноземних мов у Нідерландах у контексті розвитку педагогічної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2019. Вип. 70. С. 134–137.
 4. Колісніченко А. І. Сучасні механізми вдосконалення системи неперервної освіти вчителів іноземних мов в Україні. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2019. Вип. 17. С. 77–80.
 5. Kolisnichenko A. I. Transformations of future FL teacher formal education in the context of new Ukrainian school quality assurance. *Studies in Comparative Education*. Uman, 2019. Vol. 2. P. 81–88.
 6. Kolisnichenko A. I. Collaboration in high education as factor of improving ELT Training in the Netherlands. *Journal of science*. Lyon, 2019. № 2. P. 49–52.
- Опубліковані праці апробаційного характеру*
7. Колісніченко А. І. Освітні новації у Нідерландах у контексті порівняльно-педагогічних досліджень. *Україна – ЄС: крос-культурні порівняння в освітніх дослідженнях: матеріали Міжнародної конференції (Умань, 22–23 травня 2017)*. Умань, 2017. С. 77–81.

8. Колісніченко А. І. Вплив використання проєктних технологій на формування іншомовної комунікативної компетенції. *Трансформації в українській освіті і наукових дослідженнях: світовий контекст*: матеріали Міжнародної конференції (Умань, 25–26 травня 2017). Умань, 2017. С. 82–84.

9. Колісніченко А. І. Вимоги до формування професійних компетентностей учителів іноземних мов в Україні та Нідерландах. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 15–16 червня 2017). Київ, 2017. С. 111–113.

10. Коляда Н. М., Колісніченко А. І. Вплив самооцінки роботи викладача на якість викладання фахових дисциплін в процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов. *Мова і світ: сучасні тенденції викладання іноземних мов у вищій школі*: матеріали IV Всеукраїнського науково-практичного вебінару (Житомир, 29 листопада 2017). Житомир, 2017. С. 58–60.

11. Колісніченко А. І. Заходи щодо запровадження системи академічної гнучкості для удосконалення освіти протягом життя у Нідерландах. *Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження*: матеріали II Міжнародної наукової конференції Української асоціації дослідників освіти (Київ–Дрогобич, 15 червня 2018). Київ–Дрогобич, 2018. С. 58–60.

12. Колісніченко А. І. Особливості здобуття педагогічної освіти у навчальних закладах Нідерландів. *Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Умань, 28 вересня 2018). Умань, 2018. С. 116–118.

13. Колісніченко А. І. Ефективність двомовної освіти у Нідерландах. *Сучасна іншомовна освіта України та зарубіжжя: стан, виклики і перспективи*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Глухів, 24–25 жовтня 2018). Глухів, 2018. С. 61–63.

14. Колісніченко А. І. Професійний розвиток майбутнього вчителя іноземної мови в умовах інтернаціоналізації системи вищої освіти у Нідерландах. *Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 9 листопада 2018). Чернігів, 2018. С. 218–219.

15. Коляда Н. М., Колісніченко А. І., Особливості регулювання гендерної рівності у вищій освіті Нідерландів. *Іншомовна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій*: матеріали Всеукраїнського науково-практичного вебінару (Житомир, 28 листопада 2018). Житомир, 2018. С. 39–41.

16. Колісніченко А. І. Впровадження цифрових технологій у процес навчання англійської мови: перешкоди на шляху до успіху. *Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії*: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Кропивницький, 20 лютого 2019). Кропивницький, 2019. С. 123–125.

17. Колісніченко А. І., Кобилянська В. О. Вивчення англійської мови онлайн: дистанційне та змішане навчання. *Викладання іноземних мов в Україні та за її межами: досвід і виклики*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Івано-Франківськ, 21–22 березня 2019). Івано-Франківськ, 2019. С. 152–154.

18. Колісніченко М. О., Колісніченко А. І. Зв'язок іншомовної та цифрової компетентностей у підготовці фахівців для освітньої галузі. *Сучасні філологічні дослідження: традиції та інновації*: матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції (Умань, 28 березня 2019). Умань, 2019. С. 135–137.

19. Кобилянська В. О., Колісніченко А. І. Використання аудіо- та відеоматеріалів з безкоштовних онлайн-ресурсів для вивчення англійської мови. *Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст*: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Умань, 18–19 квітня 2019). Умань, 2019. С. 126–128.

*Опубліковані праці, які додатково відображають
наукові результати дисертації*

20. Колісніченко А. І. Preschool Education in Ukraine. *English language and culture*. Київ, 2017. № 4. С. 22–23.

21. Колісніченко А. І. Ефективність залучення учителів-предметників до викладання іноземних мов у початковій ланці голландської освіти. *Збірник наукових праць студентів та молодих учених*. Умань, 2018. С. 87–91.

АНОТАЦІЇ

Колісніченко А. І. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти». Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, 2020.

Дисертаційне дослідження присвячено актуальній темі підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів. Здійснено аналіз стану дослідженості наукової проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії. Визначено передумови створення нідерландської педагогічної освіти, фактори впливу на становлення педагогічної освіти у країні, хронологічні етапи домінування певних методичних теорій іншомовної підготовки нідерландських учнів. Проаналізовано вплив освітніх реформ ХХ століття на вищу освіту та зміну підходів і методів викладання іноземних мов. Визначено етапи навчання, типи закладів для підготовки вчителів.

Визначено й конкретизовано організаційні та педагогічні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Нідерландах. Проведено комплексний порівняльний аналіз досвіду реформування сучасної нідерландської й української вищої педагогічної освіти, змісту підготовки вчителів іноземних мов на рівні навчальних планів та переліку дисциплін й особливостей оцінювання протягом навчання в українських та нідерландських університетах. Сформульовано практичні рекомендації для підготовки вчителів іноземних мов в Україні, на основі яких запропоновано ряд заходів, спрямованих на підвищення якості освіти українських учителів іноземних мов.

Ключові слова: педагогічна освіта, професійна підготовка майбутніх учителів, майбутні вчителі іноземних мов, університети Нідерландів, освітні

реформи, організаційно-педагогічні засади, європейські освітні стандарти.

Kolisnichenko. A. I. Future foreign language teacher professional training at the universities in the Netherlands. – Qualification research paper on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences (doctor of philosophy) in speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, 2020.

This dissertation is focused on the current issue of future foreign language teacher training at universities in the Netherlands. The scientific novelty of the results of this study consists in the identifying the organizational and pedagogical principles of professional future foreign language teacher training in the Netherlands which were defined for the first time; the periodization of the teacher education stages in the Netherlands and the relevance of their foreign language teacher training to the requirements of the European Higher Education Area according to recent changes in their pedagogical education were specified; directions for further development of the comparative pedagogy main principles and comparative analysis of the professional training of foreign language teachers experience in Ukraine and the Netherlands are identified.

A combination of interrelated theoretical and empirical methods was used to achieve the purpose of the research and to solve certain problems of the study. The analysis of the previous research findings concerned with educational problems in the national and foreign pedagogical theory was carried out. The prerequisites for the Netherlands teacher education foundation were determined, the influencing factors on the education formation were determined; the history of the Netherlands foreign languages teaching was investigated. The twentieth-century educational reforms impact on higher education and changes in foreign languages teaching approaches and methods were analysed. More detailed examining of the FLT training system at universities in the Netherlands made it possible to identify the types of educational institutions providing such training. Basic teaching qualifications, training levels and career opportunities for FL teachers have been identified.

The organizational principles of foreign language teacher training have been identified and specified, including compliance of foreign language teacher training with international requirements; focusing on promoting the profession of foreign language teachers; targeting the professional profiles of foreign language teachers; providing an alternative to foreign language teacher education through its flexibility and mobility; support for continuing education; the received qualification conformity of the education stage for professional activity; orientation on educational partnership. The pedagogical principles of the foreign language teachers training are distinguished in the system of pedagogical education in the Netherlands, including grounding on the standards of training of foreign language teachers; priming on a competent approach; focus on innovation and digitalization; focus on multilingualism; focus on internationalization.

A comparative analysis of the organizational and pedagogical principles of the FLT training in Ukraine and the Netherlands is carried out in several directions: normative educational provisions research and authorities control of their following by the both of countries; comparison of pedagogical bases, principles and the content of FLT education

in Ukraine and the Netherlands. In this study were found that Ukrainian teacher education needs growth at the level of government support and funding.

The level of FL teaching in Ukrainian and Netherlands educational institutions is investigated. The analysis of the data shows that the fluctuations in the determined for comparison ratios of indicators in both countries were insignificant, but at the level of salaries of teachers (Netherlands>) and the number of students (Ukraine>) the differences are quite significant. Using as the example some of Netherlands universities of applied sciences and Ukrainian pedagogical universities, the FLT training programs content at the level of curricula and the list of subjects and features of assessment were compared. Considering the positive Netherlands pedagogical experience of successful educational reforms implementing, practical recommendations for the FLT training in Ukraine have been formulated, on their basis, the measures aimed at quality assurance of Ukrainian FLT education have been proposed.

Key words: pedagogical education, future FLT training, future foreign language teachers, universities in the Netherlands, educational reforms, organizational and pedagogical basics, European educational standards.

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 30.07.2020 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 0,9

Тираж 120 прим. Замовлення № 1424

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19, вул. Садова, 2

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2521 від 08.06.2006.

тел. (04744) 4-64-88, 3-51-33, (067) 104-64-88

vizavi-print.jimdo.com

e-mail: vizavi008@gmail.com

vizavisadova@gmail.com